

הלכות שבת סימן שמה

באר הגולה 392

פנים, נדונים (יא) לפי גבנה ורחבן, כמו שיתבאר סימן זה קצין יג (כ"י בשם הרשב"א והמגיד): ה' האיר רשות היתיד
הוא רשות היתיד (יב) עד (ג) לרקיע: ו' (ד) יג) אפלו כלי, בגין (יד) תבה או מגדל או פורת, (טו) אם
יש בו לרבע ארבעה על ארבעה והוא גבוה עשרה (טז) ה' רשות היתיד: ז' יאיתוהו רשות הרבים,
(ה) (ה) (יז) רחובות ושוקים (יח) הרחבים ט"ז אמה (יט) ואינם מקרים יאצין להם חומה: ואפלו יש להם
חומה, *אם הם (ו) (כ) מפלשים משער לשער (כא) (ואין דלתותיו (י) (כב) נעולות בלילה) (כג) ה' רשות הרבים.

באר היטב

אפלו הם למטה מ"א, מ"א, ע"ש: (ג) לרקיע, ואם נעץ קנה ברשות היתיד,
עליוהו ה' רשות היתיד, מ"א: (ד) אפלו כלי, וכלי שאין פניהם י' העמוד
בר"ה אין לו דין כרמלית אלא ה' כמו ר"ה, דאין כרמלית בכלים, רש"י
בשבת דף ח, וצ"ע סימן שנה ס"ב, אבל בכלי המהפך לקרקע ה' כרמלית,
וחפשות דף יא: (ה) רחובות, הרבים שעובדים מעיר לעיר ה' ר"ה, מ"א:
(ו) מפלשים, פ"י שהשערים מכונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכנס
משער לשער כל דין ר"ה, ויש לעין אם יש חלוק כזה בין עיר של יחיד
אפלו הם למטה מ"א, מ"א, ע"ש: (ג) לרקיע, ואם נעץ קנה ברשות היתיד,
עליוהו ה' רשות היתיד, מ"א: (ד) אפלו כלי, וכלי שאין פניהם י' העמוד
בר"ה אין לו דין כרמלית אלא ה' כמו ר"ה, דאין כרמלית בכלים, רש"י
בשבת דף ח, וצ"ע סימן שנה ס"ב, אבל בכלי המהפך לקרקע ה' כרמלית,
וחפשות דף יא: (ה) רחובות, הרבים שעובדים מעיר לעיר ה' ר"ה, מ"א:
(ו) מפלשים, פ"י שהשערים מכונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכנס
משער לשער כל דין ר"ה, ויש לעין אם יש חלוק כזה בין עיר של יחיד

שערי תשובה

(ה) רחובות, עין בה"ט, ועין שיתבאר סימן כו וכו בעירות שדרכם מפלשים
עובדים מחוץ העיר והוא דרך הפלך, ויש בה שני ענינים, האחד שע"ב באמצע
העיר ומשני צדי הדרך יש סוכה ורחובות [א] או שדרכן סגולה בסוף הרחוב [ב], ו
המקנה וסלקא שאפלו כפי הדרך ששני אין להם דין ר"ה להסיר מקום צדדים
מהדרך ורחובות, ושהוא דבר שא"א לצמצמו אם לא משום הפלך ונדל"ה, והפסחיד חזיר
לצמום ולא להחריש, ועין שיתבאר סימן רמא על ענין פנה כע"ז צ"ע
הובא, וכתב שהנדרים לא מקצתו קנה השלטון וע"ז נאמר אל תבא גבול עולם, ע"ש:
לשל רבים, מהר"י ב"רלב, מ"א, ועין סימן שצב: (ו) נעולות, נראה דאם דלת א'
גבי סימן לו ח"ל: מצינו שהיה עבודת הקדש חולש פדול, ופלטא אפלו דלתות המדינה נעולות פלגה חותם ר"ה עליה, נראה דעתו דדוקא
במבואות המקלשין שהם מקדשות לאנשי העיר והוא ואין דין כל אדם שיהיה בו, הוא דמחזיק נעולות פלגה, ולא בפלטא שער כל אדם שיהיה בו דאפלו
נעולות דלת לא מהני: ותמה אני שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהביא דבר זה, עכ"ל, ע"ש, ועין יד אהרן:

משנה ברורה

וכן משמע מלשון רמ"א שכתב, דאם אינם עובדים כלפי פנים
נדונים לפי גבנה ורחבן, משמע דאם תחורין עובדים כלפי פנים אין
אנו מקטעלין על גבנה ורחבן ולעולם ברשות היתיד חשיבין, וכן
כתבו המגדל אברהם והוספת שבת, ובאילה נכה כתב דדבר זה
פלגא הוא בין הראשונים, דיש מן (י"א) הראשונים דחזיר להו
דכיון שהוא למטה מעשרה אין בני רשות היתיד משתמשין בה,
מפני שכתבן שהוא נמוך, בני רשות הרבים משתמשין שם, ועל-כן דינם כחזירי רשות הרבים המבאר לקמן בסעיף יג, וכן הוא גס"ד
דעת המגדל בבאורו בסימן זה ובסימן שנג, עין שם: (יא) לפי גבנה ורחבן, הנה, אם הם גבוהים עשרה טפחים ורחב ארבעה ה' רשות
רשות היתיד, ואם אינם גבוהים עשרה טפחים, אז אם הם רחב ארבעה ה' כרמלית ואם לאו ה' מקום פטור (ואף דמבאר דינא
דמ"א בהדיא בסעיף יג, נקטה הקא כדי לבאר דאפלו חזירי רשות הרבים, כשמשלשין לרשות היתיד דינם כחזירי רשות היתיד):
ה' (יב) עד לרקיע, ואפלו נעץ קנה ברשות היתיד שגבוה מזה אמות אף שאין בו רחב ארבעה, (יג) אם נרק מרשות הרבים ונח על
גביו, (יח) ו' (יג) אפלו כלי וכו', הנה אפלו היא עומדת ברשות הרבים: (יד) תבה וכו', או פורת, נקט שני מיני פלים, מרבעים או
עגולים: (טו) אם יש בו לרבע, ועל-כן בכנרת שהיא עגולה, לא ה' רשות היתיד עד שמהנה (יג) חללה מתנחת חמשה טפחים ושלשה
חמשי טפח, דאז יש בחללה לרבע ארבעה על ארבעה: (טז) ה' רשות היתיד, בין הוף חללה (יד) ובין גב הפלי מלמעלה, וכנ"ל
בסעיף ג, וכלי שאין גבוה עשרה טפחים אין לו דין כרמלית, דאין כרמלית בכלים, (טו) אלא ה' כמו רשות הרבים,
דכטל לגבי רשות שהוא עומד בו [מ"א], ולפי זה אם עומד הפלי ככרמלית, דין כרמלית עליו מצד רשות שהוא עומד בו, וכן מוכח
לקמן בסימן שנה [וחספת שבת, וכן כתב בבית המדרש לרעות הגן אברהם], וכלי (טו) המהפך לקרקע, (ח) מקרי כרמלית אפלו הוא
ברשות הרבים: ז' (יז) רחובות, ודרכים שעובדים מעיר לעיר (יח) ה' רשות הרבים משום דשכיח בהם רבים: (יח) הרחבים
ט"ז אמה, דילפינן מדגלי מדרב, ששקום הלוח העגלות היה מחזיק ט"ז אמה, ועל-כן אם היה פחות מזה השעור אינו רשות הרבים מן
התורה (ט) אלא כרמלית: (יט) ואינם מקרים, דדגלי מדרב לא היו מקרים: (כ) מפלשים משער לשער, פרוש, שהשערים מכונים
זה כנגד זה, ויש לאותו דרך המכנס משער לשער כל דין רשות הרבים (מ"א), ועין בבאור הלכה: (כא) ואין דלתותיו וכו', ואם דלת
(כ) אחת נעולת בלילה, עין לקמן בסימן שסד במשנה ברורה סעיף קטן ו: (כב) נעולות, מלשון זה משמע, דאם לא היו נעולות
מקום, אף על-פי שראויות לנעול, לא נהפשל על-דבר זה שם רשות הרבים, והוא קדשה ראשונה המוקד לקמן בסימן שסד סעיף ב,

שער הציץ

(י"א) חוקיות ונכונה ורחם וטהר שכתב המגדל אברהם דרביהם בשבת הוא רק לפי הסלקא דפשה, לא יתא להו להנה אחרונים (י"ב) כמקרא דרב
חזקיה, ופסקו כן הרבנו חננאל ומהר"ם ומהר"ם ומהר"ם, וכן פסק המגדל אברהם: (י"ג) ה' רשות הרבים, וכתבנו במשנה ברורה סעיף
קטן ג דחזירא לה דגם ע"כ המחיצה מצד הפנים לשער ד' טפחים, ד' שיהיה בצדו המהצית חמשה טפחים ושלשה חמשי טפח: (יד) ד"ה ופאמר נדרכי
ופריהם, וכתב עוד בהרי"ם גירסא, דהוא הדין דאורו עולה עד לרקיע כמו שאר רשות היתיד: (טו) אף דאברהם העורר משה על המגדל אברהם דאין שום
ראיה מרש"י, וכנתיב רש"י דהוא מקום פטור בעלמא [אבל רשות הרבים לא ה' דלא יתא משמישתה], והביא בשם מהר"ם אשכנזי שכתב להדיא דחזירא, וכתב
מכל מקום לדעת אין לנסות מדרב המגדל אברהם, שכן מצאנו בבכח ראשונים כדכדור, והוא כדורשי הרשב"א ומהר"ם ר"ה ומהר"ם (וכן מהר"ם ומהר"ם
במהות אשכנזי בשם רבנו חננאל ורש"י כדכדור, בלש"י אינו מדרב, וברבנו חננאל שדרכם לפניהם לא נזכר כלל דין זה, ודע, דבבאור איתא שיהיה דגם
מקום פטור לא שיהיה בכלים, ועל-כן אפלו אם אין רחב ד' והוא עומד ברשות הרבים כטל לגבי רשות הרבים, וכן פסק בבית אהרן כלל מט דין ח: (טז) מגן
אברהם בשם החוספות: (יז) ותשעם, דכיון שהוא מחבר לקרקע אין שם פלי ע"ה וה' כמו תל פחות מעשרה ברשות הרבים, ופשוט דממילא דענין שיהיה
על-פניהם רחב ד', דאי לאו הכי ה' מקום פטור אפלו פורת עשרה, ונדלגשה בסעיף יט: (יח) מגדל אברהם ומהר"ם, והוא נזכר מדרב רש"י והרי"ם, וכן
הוא בנאקא אם הם רחבים י"ז אמה, כמו שכתב הרמב"ם: (יט) נבטם, ורש"י בצדו ב' צדו א': (כ) עין גט"ו, וכתב הקשו עליו הספרונים, דדבר זה
כבר מפלש הוא לקמן בסימן שסד בבית המדרש בשם הרשב"א, ועין במגדל אברהם שם סעיף קטן ב:

הַלְכוֹת שֶׁנֶּחֱזְקוּ בְּיָמֵינוּ שֶׁמָּה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י]

ולעולם כן רשות היחיד תשיכיר⁽¹²⁾.

(12) ולענין נחיתת חפץ הנמצא ברשות היחיד בחור זה, דעת האבן העזר (סי' שנג ס"ב) שאסור להניחו שם, מפני שהחור פרוץ במילואו לרשות הרבים [כלומר, שמצידו השני הוא פרוץ כולו לרשות הרבים, והיהו ברשות היחיד שנפרצה ברוח אחת לגמרי לרשות הרבים שדינה ככרמלית, ואסור להוציא אליה מרשות היחיד], וכן נקטו להלכה הבית מאיר (שם ד"ה אמנם) והרעק"א (גילון השו"ע סי' שנה ד"ה מנ"א ס"ק יד), אבל המנ"א (סי' שנג ס"ק ר) כתב, שבחורי רשות היחיד אין היסרון בשם פרוצים לגמרי לרשות הרבים, ואף באופן זה הם בטלים לרשות היחיד. נראה בשע"צ לקמן (סי' שנג ס"ק ז) שהביא את דברי האבן העזר להלכה, ומ"מ יתכן שצירף טעמים אחרים שהובאו בנהר שלום ובתוספת שבת שהביא שם.

[משנ"ב ס"ק י]

עד לרקיע⁽¹³⁾.

(13) ואם המחיצות עולות באלכסון, כתב החזו"א (אורח סי' עא ס"ק ו) שרשות היחיד עולה מהמקום שבו מסתיימות המחיצות עד לרקיע בקו ישר בלפי מעלה, ולא באלכסון המחיצה.

[משנ"ב שם]

אף שאין בו רחב ארבעה, אם נקט מרשות הרבים נח על גבי, תיכב⁽¹⁴⁾.

(14) וטעם הדבר, משוב שאין צריך ברשות היחיד הנחה על גבי מקום שרחבו ד' על ד' טפחים. מאידך, לקמן (סי' שמו ס"ק ה) לגבי העוקר חפץ מרשות הרבים ומניחו בתוך ידו של חברו, כתב שהטעם שחייב הוא משום שידו של אדם חשובה כד' טפחים, ומשמע שצריך הנחה על גבי מקום שהוא ד' על ד' טפחים, והיינו משום ששם היד עומדת ברשות הרבים, מה שאין כן כאן שהקנה עומד ברשות היחיד.

[שעה"צ ס"ק יח]

דהא הדין דאורי עולה עד לרקיע כמו שאר רשות היחיד⁽¹⁵⁾.

(15) וברר שדחבו ארבעה על ארבעה טפחים ועמוק עשרה שדינו כרשות היחיד, הסתפק הפמ"ג (משנ"ב ס"ק יא) אם אורו עולה עד לרקיע, אולם לקמן (סי' שנה א"א ס"ק א-ב) כתב שעולה עד לרקיע, ומדברי רש"י (שבת ח, ב ד"ה ומאי למטה) משמע לכאורה שאינו עולה עד לרקיע, וכן יש לדייק מדבריו שם (ו, א ד"ה עד לרקיע), שכתב שכל אור שכנגד רשות היחיד עולה עד לרקיע, בין אור חצר ובין אור עמוד, ולא מנה בור עמדם.

[שעה"צ ס"ק יח]

וגם הוא קונקא אם הם רחבים י"ו אמה⁽¹⁶⁾.

(16) ולענין אם צריך שיעברו בהם ששים ריבוא, בביה"ל להלן (ר"ה ו"א) הביא את דברי הרמב"ן (בחיודושו), שיש לומר

שאפילו לדעת הראשונים שסוברים שאחד מהתנאים הנצרכים שתוך העיר יחשב רשות הרבים הוא שיהיו עוברים בה ששים ריבוא, מ"מ בדרכים מעיר לעיר אין צריך שיעברו ששים ריבוא. [אמנם הרא"ש בכיצה (פ"ג סי' ב) חולק על סברא זו, אך הביה"ל סתם כדעת הרמב"ן].

[משנ"ב ס"ק יח]

שמקום הלוח העגלות הנה מתחיל ט"ז אמה⁽¹⁷⁾.

(17) ושיעור אורך רשות הרבים, כתב הנזר [לפי גירסא אחת] שרשות הרבים היא ט"ז על ט"ז אמה, והיינו שגם שיעור אורכה הוא ט"ז אמה, וכן כתב הרשב"א (עבודת הקודש בית נחיתות תחילת שער ג), וכן כתבו החיד"א (כלל מט ס"א) והשו"ע הרב (סי"א).

[משנ"ב ס"ק יט]

ואינם מקרים⁽¹⁸⁾.

(18) ואם חציה של רשות הרבים מקורה וחציה אינו מקורה, ואפילו רובה מקורה, כתב היר רמח"ב (ב"ב יא, ב) שהמקום שאינו מקורה נחשב רשות הרבים אפילו אם אינו רחב ט"ז אמה אלא בצירוף החלק המקורה.

[משנ"ב ס"ק כ]

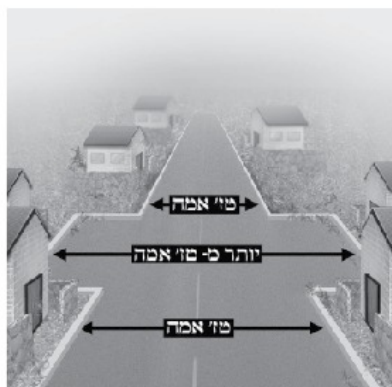
מפלישים משער לשער⁽¹⁹⁾.

(19) ומבואות המפולשים לכרמלית, בשו"ת שמחת יו"ט (הביאו הרעק"א בהגהות שו"ע) הביא שנחלקו הראשונים אם יש להם דין רשות הרבים או לא. והיינו לפי הדעות שלהחשב רשות הרבים די ברבים בוקעים ואין צריך ששים ריבוא, שיתכן שעל כל פנים צריך שיהיו המבואות פתוחים למקום שרבים בוקעים בו כמו במדבר [אבל לפי השיטות שברשות הרבים עצמה צריך שישקעו ששים ריבוא, דאי שאין צורך שיהיו המבואות פתוחים למקום שיש בו ששים ריבוא, שהרי גם במדבר לא היה כן].

[ביה"ל ד"ה אם]

דגם כל הקרחב נמשק לש צליו דין רשות הרבים אף שהוא מתרחב הרבה מקננד הפלוש⁽²⁰⁾.

(20) כזה

הלכות שפת סימן שמה

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה שאין]

וכמו שכתבנו בפ"ק לקמן בסימן קס"ד, ענין שם במלשנה קצרה וקצרה
קצרה (25).

(25) שכתב שם (סי"ב ד"ה ואחר), שלדעת רוב הפוסקים יאחזקו רבים ומבטלי
מחיצתא, כלומר, שאם עשה כרשות הרבים צורת הפתח, הרבים
העוברים שם מבטלים את המחיצה.

ויסוד הדברים במשנה בעירובין (כ"ב, א), שנתלקו חכמים ורבי יהודה
האם אפשר לתקן רשות הרבים על ידי דיומדין [מחיצות ברוחב אמה

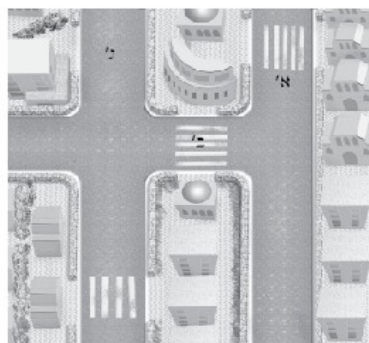

בכל צד בזהות כזה
[כ"ב, א], שיטת רבי
יהודה שאין מועיל
מיון שהילוך הרבים
מבטל את המחיצה,
ושיטת חכמים שאין
הילוך הרבים מבטל
את המחיצה, כיון
שיש כאן שם ד'
מחיצות.

ובמשנ"ב (שם סי"ח) הביא, שלדעת רוב הפוסקים הלכה כרבי יהודה
שהילוך הרבים מבטל את המחיצה, ולכן לא מועילה ברשות הרבים
צורת הפתח [ואף שדעתו שלרבים הסובר שאין הילוך הרבים מבטל
את המחיצה, צורת הפתח נחשבת מדאורייתא לשם ד' מחיצות, מ"מ
פסק כשיטת רבי יהודה שהילוך הרבים מבטל את המחיצה], ולכן
צריך ולתות שגנעלות בלילה.

ולפיכך כתב כאן בביה"ל, שכיון שיש לירא שמים להחמיר שגם מקום
שאינו בו ששים ריבוא נחשב לרשות הרבים, אם כן אין מועילה צורת
הפתח ברשות הרבים אלא ולתות, ובביה"ל ציין לדברי הבית מאיר
(סי"ט ס"ד סי"ב), ובדברי הבית מאיר שם מבואר שלפי מה שנקטים
להלכה שהרבים מבטלים את המחיצה, לא יועיל גם עומד מרובה מד'
רחות אם הרבים בוקעים שם, ולפיכך סתם כאן הביה"ל שאין
מועילה צורת הפתח בכל רשות הרבים.

אולם דעת החזו"א (א"ח סי' ק' ס"ק ד"ה), שלהלכה אין הרבים
מבטלים את המחיצה כדעת חכמים, וכתב שכן דעת רוב הפוסקים.
אלא שבנמרא שם מבואר, שלא אמרו כן חכמים אלא במקום שיש שם
ד' מחיצות, כלומר שיש מחיצות בכל צד בוורות. ולפי זה כתב (שם
סי' עד סי' ק') שאם אין שם מחיצות אלא צורת הפתח, יש בכח הילוך
הרבים לבטל את המחיצה [כיון שסובר שצורת הפתח אינה נחשבת
לשם ד' מחיצות, ולכל השיטות אינה מועילה ברשות הרבים]. אבל
אם יש שלש מחיצות של עומד מרובה, סובר החזו"א שאין הילוך
הרבים מבטל את המחיצה, משום שישלש מחיצות של עומד מרובה
עדיפות משם ד' מחיצות [לדעת רוב הפוסקים שסוברים שעל ידי שלש

המשך במילואים עמוד 2

[משנ"ב ס"ק כ]

היש אומרים, שכל שאין ששים ריבוא נ"ו, ואף שהיה שם עוד ערך
רב ונשים נ"ט, לא תשביבין אלא מה שפוצץ בכתוב בפרוש (22).

(21) ואם יש ברשות הרבים ששים ריבוא על ידי שנוצרף את האנשים
הנוסעים שם בכלי רכב [באופן שכלי הרכב דינם כרשות היחיד], יש
כמה דעות באחרונים אם אנשים אלו מצטרפים למניין הששים ריבוא
או לא. בשו"ת ישועות מלכו (א"ח סי' כ"ו) כתב לגבי מסילת הרכבת,
שאין דינה כרשות הרבים גם אם עוברים עליה כל יום יותר מששים
ריבוא, כיון שהנוסעים יושבים בקרונות שהם רשות היחיד, ואם כן הוא
הדין במכונות אם תוכן הוא רשות היחיד [אמנם, רוב המכונות
הפרטיות אינן נחשבות לרשות היחיד בתוכן]. מאידך, מדברי הפמ"ג (סי'
שסג א"א סי' ל') משמע שהם מצטרפים לששים ריבוא אף על פי שהם
יושבים ברשות היחיד, וכן כתב הערך השלחן (סכ"ח) שמסילת הרכבת
דינה כרשות הרבים אם עוברים שם כל יום ששים ריבוא.

(22) ומ"מ אין צורך שיעברו שם ששים ריבוא גברים, ובטעם הדבר כתב
כשו"ת בית אפרים (א"ח סי' כ'), משום שאנו למדים מדברי מדבר רק
את המנין הנצרך כדי שתחשב רשות הרבים, והיינו המנין שנכתב
בפסוק בפירוש.

[משנ"ב ס"ק כד]

ולא נזכר בקרייתא תנאי (23).

(23) ואף על פי שהרמב"ם (שבת נ, א) כתב כן בשם ספר התרומה וכן
כתב הר"ן (שם כו, א בדפי הריף ד"ה אבל) הובא בב"י (סוף ד"ה
ורשות הרבים), יש לישב שהמשנ"ב דקוק לומר שלא מצא כן בדברי
הראשונים העומדים כשיטה זו משום שבספר התרומה שלפנינו (סי'
ריר ו-רלט) לא נזכר שצריך שיעברו ששים ריבוא בכל יום אלא
לשוננו הוא "מקום שטולטים בו ששים ריבוא", אמנם יש להעיר
שמצאנו כן בדברי כמה ראשונים, ראשון הוא הבה"ג שהוא המקור
הראשון לשיטה זו שצריך ששים ריבוא, ובדבריו מפורש שצריך
ששים ריבוא בכל יום, וזה לשונו "רשות הרבים, וכתבא דרשין בה
שית מאה אלפי עברי בכל יומא כדגלי מדבר", [המשנ"ב לא מצא כן
בדברי הבה"ג כמו שכתב בביה"ל, אבל התוס' (עירובין ו, א) והרמב"ם
(שם נט, א) הביאו כן בשם בעל הלכות גדולות, וכן נמצא בהלכות
גדולות דפוס ברלין עמ' 131 שהיה לפני הגר"ע הילדסהיימ]. וכן
מובא שצריך ששים ריבוא בכל יום בספר העיתים (עמ' 310) בשם
גאון, וכן ברכיני פר"ן (עירובין ו, א), ברכיני ירוחם (נ"ב חיד' וברע"ב
שבת פ"א מ"א). אמנם ראוי מה שכתבנו בהערה הבאה שמשמע
שאין צורך שבכל רחוב יעברו ששים ריבוא בכל יום.

[שעה"צ ס"ק כה]

בא"ה קציר ששים ריבוא (24).

(24) מדויק בדבריו שגם לשיטות שצריך ששים ריבוא, מ"מ אין צורך
שהיה ברחוב אחד, אלא אם יש באותה עיר ששים ריבוא, נעשו כל
הרחובות שממששים את הרבים לרשות הרבים, וכן כתב הריטב"א
שהובא בביה"ל (ד"ה שאין ששים), שזה פשוט שאם יש בעיר ששים
ריבוא שנחשבת לרשות הרבים, וחדש שם, שגם אם אין בעיר ששים
ריבוא אבל נכנסים אליה ששים ריבוא ממקומות אחרים, נחשבת היא
לרשות הרבים. וכן כתבו בשו"ת אחיעזר (חיד' סי' ח) ובחכמת שלמה
(סוף סי' שסג) ובתפארת ישראל (בהקדמה לשבת), שגם כשאין בעיר
רחוב שיש בו לבדו ששים ריבוא, נחשב הוא לרשות הרבים אם יש
בעיר ששים ריבוא, ולפי זה, מה שכתב השריע "ששים ריבוא עוברים
בו", אין הכוונה לרחוב מסוים, אלא לכלל רשות הרבים שבעיר. [וראה
בספר בינת שמוחה (תיקון עירובין סי' ו) שכן האם באופן זה שבאים
אליה ששים ריבוא מבחוץ נחשבים כל רחובותיה לרשות הרבים, או רק
הרחובות המשמשים גם את הבאים מבחוץ, ובחכמת הל"ב (עמ'
החכמה סי' ו אות ג) הביא מחכמי זמנינו להקל ברחובות שאינם
משמשים את הבאים מבחוץ לעיר].

הלכות שבת סימן שמה

באר הגולה 394

הרחקים ט"ז אמה * ומתקצרים (כה) בקצתן ואין בהם ט"ז אמה, יש אומרים שאם ארץ לארץ רשות הרבים הרי הם רשות הרבים: ט כמבואר הרחבים (ט) (כו) * י"ג אמות ושלש * ושני ראשיהם מפלשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז, (כו) * יש אומרים שהוא רשות הרבים: י לכל דבר שהוא ברשות הרבים, אם אינו גבוה (שלשה) טפחים, (כה) אפילו הם קוצים או צוהר שאין רבים דורסין עליהם, חשובים כקרקע וזהו רשות הרבים: (כט) ואם הוא גבוה שלשה, ומשלשה עד תשעה ולא

באר היטב

(ט) י"ג, כמו שמצינו בפסי בראות, עין ט"ז:

משנה ברורה

והרי"ט א: **ח (כה) בקצתן וכו'**, טעית סופר, וצריך לימר (ס) "בקצתן או שאין בהן ט"ז אמה וארץ לארץ רשות הרבים, יש אומרים שהם רשות הרבים". ובאר היטב, הוא, דמקחלה קטב לענין מבוי שמתקצר במקצתו, (ס) וצריך הוסיף עוד, דאפילו אם אין בכל משוף המבוי ט"ז אמה, מפל מקום פניו שארץ לארץ רשות הרבים ומפליש לו רחבים (כט) בוקעים בו, הרי הוא בחלק מנה, וצנן בבאר הלקה, ומקדל פרש המספר שערך, משמע (ט) דאפילו אם המבוי קצר ברה ואין מחזיק אפילו י"ג אמה, גספן הרי רשות הרבים לרעה זו: **ט (כו) י"ג אמות ושלש**, סבירא להו דבשעור זה (ל) גספן ניתא תשימשימא לרבים קצת, ומחני כשני ראשיה מפלשין לרשות הרבים שיתחשב גם מקום זה לרשות הרבים, וצנן באור הלכה: **(כו) יש אומרים שהוא רשות הרבים**, דכיון דרשות הרבים גמורה יש בשני ראשיה, (ל) ובוקעין בה רבים ומחללין מרשות הרבים לרשות הרבים דרך המבוי, נמצא דהוי משמיש דרבים גם כן המבוי וקשוב ברשות הרבים עצמה, וקא דמבאר לקמן בסימן שסד דמבוי המפלש בשני ראשיה לרשות הרבים אין דינו כרשות הרבים, מרי קשאין רחב י"ג אמה, או דמרי כשהמבוי מפלש משני צדדין (ל) לרחב רשות הרבים דאין רבים בוקעין בו, דמי שרופה לקנט מרשות הרבים למבוי הוא צריך לעקם דרכו, וקאן מרי קשהמבוי הולך לארץ רשות הרבים, והולכין דרך מבוי זה לקדנא לרשות הרבים האחר שפגמיהו, ולכן יש שם רשות הרבים גם על המבוי: **י (כה) אפילו הם קוצים וכו'**, דכל פחות משלשה, קנקא לן דאיתא חולקת רשות לעצמה וקטל לגבי רשות הרבים: **(כט) ואם הוא גבוה שלשה וכו'**, דאין רבים יכולין לדרס עליו מצד גבוהו, נפקא מכלל רשות הרבים, ולכלל רשות הרבים לא פא עד גבה עשרה טפחים, ונתנו עליה חכמים שם פרמילית שהוא רשות

באר היטב

וכן פתחו תנאים ככלל מט סעין יג והביא טאיר בסימן שסד, עין שם. ועד עור, דאף שיטת רש"י הגיל שסוד דקעין ששים רבוא, יש לעין בה טובא לרצא, דיש מן הסוסים שנקטו דבר זה בשטח ויש מן הראשונים שהסבירו לדבריו באופן אחר, ואצחק את לשונם משם, וזה לשון הרי"ט א: **י"ג אמות** ושלש * ושני ראשיהם מפלשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז, (כו) * יש אומרים שהוא רשות הרבים: י לכל דבר שהוא ברשות הרבים, אם אינו גבוה (שלשה) טפחים, (כה) אפילו הם קוצים או צוהר שאין רבים דורסין עליהם, חשובים כקרקע וזהו רשות הרבים: (כט) ואם הוא גבוה שלשה, ומשלשה עד תשעה ולא

וכן פתחו תנאים ככלל מט סעין יג והביא טאיר בסימן שסד, עין שם. ועד עור, דאף שיטת רש"י הגיל שסוד דקעין ששים רבוא, יש לעין בה טובא לרצא, דיש מן הסוסים שנקטו דבר זה בשטח ויש מן הראשונים שהסבירו לדבריו באופן אחר, ואצחק את לשונם משם, וזה לשון הרי"ט א: **י"ג אמות** ושלש * ושני ראשיהם מפלשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז, (כו) * יש אומרים שהוא רשות הרבים: י לכל דבר שהוא ברשות הרבים, אם אינו גבוה (שלשה) טפחים, (כה) אפילו הם קוצים או צוהר שאין רבים דורסין עליהם, חשובים כקרקע וזהו רשות הרבים: (כט) ואם הוא גבוה שלשה, ומשלשה עד תשעה ולא

וכן פתחו תנאים ככלל מט סעין יג והביא טאיר בסימן שסד, עין שם. ועד עור, דאף שיטת רש"י הגיל שסוד דקעין ששים רבוא, יש לעין בה טובא לרצא, דיש מן הסוסים שנקטו דבר זה בשטח ויש מן הראשונים שהסבירו לדבריו באופן אחר, ואצחק את לשונם משם, וזה לשון הרי"ט א: **י"ג אמות** ושלש * ושני ראשיהם מפלשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז, (כו) * יש אומרים שהוא רשות הרבים: י לכל דבר שהוא ברשות הרבים, אם אינו גבוה (שלשה) טפחים, (כה) אפילו הם קוצים או צוהר שאין רבים דורסין עליהם, חשובים כקרקע וזהו רשות הרבים: (כט) ואם הוא גבוה שלשה, ומשלשה עד תשעה ולא

וכן פתחו תנאים ככלל מט סעין יג והביא טאיר בסימן שסד, עין שם. ועד עור, דאף שיטת רש"י הגיל שסוד דקעין ששים רבוא, יש לעין בה טובא לרצא, דיש מן הסוסים שנקטו דבר זה בשטח ויש מן הראשונים שהסבירו לדבריו באופן אחר, ואצחק את לשונם משם, וזה לשון הרי"ט א: **י"ג אמות** ושלש * ושני ראשיהם מפלשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז, (כו) * יש אומרים שהוא רשות הרבים: י לכל דבר שהוא ברשות הרבים, אם אינו גבוה (שלשה) טפחים, (כה) אפילו הם קוצים או צוהר שאין רבים דורסין עליהם, חשובים כקרקע וזהו רשות הרבים: (כט) ואם הוא גבוה שלשה, ומשלשה עד תשעה ולא

באר היטב

(כו) הגר"א: (ס) הן הוא לפי מה שהיה הגר"א, וכן במאמר מרדכי סבא לרצא דין הוא דעת הלשון * שהובא בתרבי המגיד: (כז) הן מוכח בפוסקים: (כט) הגר"א²⁷, ומצאתי הן להראי כדושי הנשפא על צדדין ותרבי"א שם בפר ו תמאירי בשבת, דאפילו אם הוא רחב רק עשר אמה גספן לרשות הרבים הוא כיון שארץ לארץ רשות הרבים, אלא שהם פרשו בדרכיהן, כלשני ראשי המבוי מפלש לרשות הרבים וצריך דרך שם מזה לזה: (ל) לכושי: (לז) הגר"א שם בפר המגיד: (לז) עין פאור הלכה:

מילואים הלכות שבת כיומן שמה

המשך מעמוד קצו

שְׁלֶמֶס אֶת הַחֵלֶל שֶׁחֹכֵן נְשׁוֹתֵיהֶן, קִלְיָהֶם שֶׁהֵם עֲצָמוֹת
יְהוּי נְשׁוֹתֵיהֶן (11).

(9) והטעם שאי אפשר להחשיב את המקום שעל גבי הכתלים לרשות
היחיד משום שיכול להניח על גבי הכתלים דף רחב ולהשתמש שם
[כדלעיל ס"ק ג], כתבו הפמ"ג (משב"ז ס"ק ג) התוספת שבת (ס"ק ו)
והאבן העזר (ס"ב), שלא נאמר כלל זה אלא במקום שהמחיצה
קרובה וסמוכה זו לזו, ולא כשהן רחוקות זו מזו. וכן כתב החזו"א
(א"ח סי' סח ס"ק כג), ומקור דבריו מדברי התוס' (סוכה ד, ב ד"ה
פחות וגו' ט, ב ד"ה גידור).

והטעם שאי אפשר להחשיב את המקום שעל גבי המחיצה לרשות
היחיד מדין חורי רשות היחיד [דהיינו מקומות הסמוכים לרשות היחיד
שבני רשות היחיד משתמשים בהם], פירשו התוס' (שבת צט, ב ד"ה
ומוקף) שאינו נח לבני רשות היחיד להשתמש במקום שעל גבי
הכותל, ואינו נחשב למקום המשמש אותם. אמנם בתל גבוה חמשה
טפחים שעליו מחיצה חמשה טפחים, כתב החזו"א (שם סי' צו ס"ק
כא) שיתכן שנחשב לרשות היחיד על גבי הכותל גם מדין חורי רשות
היחיד, משום שיתכן שמה שכתבו התוס' שאין נח להשתמש שם הוא
רק כשהכותל גבוה עשרה טפחים מרשות היחיד, אבל אם אינו גבוה
עשרה הרי נח להשתמש בו, ונחשב לחורי רשות היחיד.

(10) וכן בתל שהוא גבוה חמשה טפחים ויש עליו מחיצה חמשה
טפחים, כתב החזו"א (שם סי' סח) שנחשב על גבי המחיצה רשות
היחיד אף שאין בעוכי המחיצה ארבעה טפחים, משום שגם באופן זה
שייך לומר ק"ו, שאם לא הריב - כלומר לפניו מן המחיצה על גבי
התל, מתעלה מחיצה זו להחשיב את המקום לרשות היחיד, לעצמו -
דהיינו על גבי המחיצה עצמו - לא כל שכן.

ואפילו לדעת התוס' (הובא לעיל ס"ק ד) שסוברים שמקום אינו נעשה
לרשות היחיד אלא אם כן הוא מובדל בגובהו עשרה טפחים מרשות
הרבים [הק"ו מועיל רק לענין שאין צריך מקום רחב ארבעה טפחים
על גבי הכותל], מימ במחיצה שעל התל שהמקום שעל גבי המחיצה
מובדל עשרה טפחים מרשות הרבים, הריהו רשות היחיד משום הק"ו,
ואין צריך שיהא המקום גבוה עשרה טפחים מכפנים.

(11) וכן כל מקום המוקף שלש מחיצות שדינו כרשות היחיד מן התורה
לרוב הפוסקים (ראה להלן ס"ק נה), כתב התוספת שבת (ס"ק ל) שעל
גבי המחיצות נחשב לרשות היחיד מן התורה משום הק"ו.

כמחיצה העומדת בשיפוע, התחדש בדיון תל שאין צורך במחיצה
ישרה, אלא גם מחיצה באלכסון נחשבת למחיצה.

והחזו"א (שם) ביאר לשיטתו, שרק אם למעלה יש קרקע ישרה
שרחבה ד' על ד' טפחים או שטח בשיעור זה שהשיפוע שם הוא
פחות תלול משיפוע של תל המתלקט, או יש על מקום זה דין רשות
היחיד, אבל אם השיפוע ממשיך להיות תלול שמתלקט י' טפחים
באורך ד' אמות, הריהו נחשב כמתל זקוף, והחוקק לשם דבר דינו
כחוקק חפץ ברשות הרבים ונדבק על גבי כותל גבוה עשרה שהוא
מקום פטור. אמנם, לפירוש השערי ציון שמהיצת התל היא המקום
הישר שמאחורי השיפוע, אם כן למעלה מהמקום שהגביה התל י'
טפחים נחשב המדרון לרשות היחיד, וכן הוא לפירוש הגר"ח.

ולענין המקום שבשיפוע התל קודם שהגיע לגובה י' טפחים, כתבו
הביה"ד (לקמן סי' שנב סי' ד"ה כענין החזו"א (שם), שאם התל עומד
ברשות הרבים, לדעת הרמב"ם והריטב"א הריהו רשות הרבים, ולדעת
התוס' והרשב"א הריהו כרמלית, אלא אם כן הוא מקום שדרך הרבים
לכתף עליו [שמניחים עליו את משאם] שאז הוא רשות הרבים.

ומחיצה שבכפפה ועומדת בשיפוע, כתב החזו"א (שם) שאם שיפועה
מתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות דינה כמחיצה מדין תל המתלקט.
אמנם במקום אחר (א"ח סי' סח ס"ק ע סוף ד"ה אחר) כתב, שאף אם
אין המחיצה מתלקטת י' מתוך ד', אם היא באופן שלא תיתכן בה
ריסה שתבטל את זקיפת המדרון [כגון שהיא גדר העומדת באלכסון,
שאין בראשה קרקע שיוכל להמשיך לילך שם] הריהו נחשבת למחיצה.

[שערי ציון ס"ק ז]

הַשֵּׁם הַשֵּׁם כְּמוֹ שֶׁפִּשְׁלֵי וְהַיִּי וכו', עין שם (8).

(8) שפירש שם, שדין זה ששיעור מקום לענין שבת הוא ד' אמות עם
אלכסונו, נלמד ממגשרי הלויים, ולמדנו משם שצריך שיהיו למקום
פיאות [פינות], כלומר שיהיה המקום ד' אמות על ד' אמות, ולענין
העברת ד' אמות ברשות הרבים לא שייך ליתן פיאות אלא על ידי
שמוסיפים את שיעור האלכסון של ד' על ד' אמות, והיינו שאין אדם
מתחייב עד שיעביר ד' אמות וגי' חומשי האמה, אבל לגבי שיעור
המקום שיחשב רשות היחיד, די' בדי' על ד' טפחים, ואין צורך להוסיף
את שיעור האלכסון.

[משנ"ב ס"ק ח]

גם על ענין מלמעלה (הטעם), דכיון ששם עושין על-ידי קקף

הלכות שבת כיומן שמה

המשך מעמוד קצו

מרבזה, אומרים ש'אתו רבים ומבטלי מחיצה, וכנ"ל, אמנם מצינו שד'
מגדולי האחרונים שנקטו כדבר פשוט שקיימא לן כרבנן שרבים אין
מבטלים מחיצה [כשיש שם ד' מחיצות]: בשו"ת חת"ס (סי' פט) כתב
ז"א קי"ל כרבנן, בשו"ע הרב (וכאן קריא ס"ק ב) כתב 'לרבנן דקיל'
סותיהו, ובשער ציון (סי' ד) כתב 'זאנן קי"ל כרבנן'.

[נראה במשכנתא יעקב שהובא בביה"ד לקמן (סי' שטר סי' ד"ה ואחר)
שכתב, שגם לשיטתו שאין הילוך הרבים מבטל עומד מרבזה, מימ אם
יש פירצה של עשר אמות, מן התורה לא מועיל השמד מרבזה וצריכים
לדחות של צורת הפתח, אלא שכתב שאף על פי כן אין הרבים מבטלים
את צורת הפתח, כיון שצורת הפתח מחזירה את כוחו של העומד
מרבזה, אמנם יתכן שיש אופנים שאין צורת הפתח מחזירה את דין
עומד מרבזה, ואז הרבים יבטלו את כוח המחיצה, עיין שם].

ולמעשה, לענין עשיית עירובין בערים הגדולות שיש בהם ששים רבוא
במונני, ראה בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' קלח-קמ) שהאריך
להוכיח שאי אפשר לעשות בהם עירוב, ובמקום אחר (שם ח"ה סי'
כח-כט) דחה באריכות את כל דברי האומרים שאפשר להקל ולעשות
בהם עירוב, והכריע שאין לעשות עירוב אפילו בחלק מהעיר.

אם הם רחבים כ"ז אמה וששים ריבוא בוקעים בהם מימ אינם רשות
הרבים, משום שרחוב ב' הוא רשות היחיד גמורה מן התורה, כיון שיש
לו ג' מחיצות של עומד מרבזה, ואף שרבים בוקעים בו [עוברים דרך
פרצותיה] ברחובות א' וג', הרי קיימא לן שאין הרבים מבטלים את
המחיצה, ואחר שרחוב ב' הוא רשות היחיד, אם כן גם רחוב א' וג'
נעשים רשות היחיד, שהרי יש להם ג' מחיצות, כיון שבצד שהם
פתוחים לרחוב ב' הריהם נגזרים במחיצה, משום שרחוב ב' שהוא
רשות היחיד גדר אותם.

והוסיף עוד (שם ס"ק ז) ח"ל: 'ויצא לנו מזה, רבזמן הזה כל השווקים
והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רשות היחיד גמורה מן התורה,
וכולן תמצא בהן אחת מוקפת מג' מחיצות והיא רשות היחיד, וכל
הרחובות הפתוחות לה הם רשות היחיד, וכן הלכה הפתוחות להן
נעשין רשות היחיד, וכיון שכן ניתרות בצורת הפתח, ובמשנ"ב סי'
שמה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' ריבוא בוקעין, ולהאמור
הדיתר מחור ומרוח לכרכים שלט'.

וגם שהמשנ"ב אינו סובר היתר זה, הוא משום שפסק כרבי יהודה
שהילוך הרבים מבטל את המחיצה, ולכן אף שיש ג' מחיצות של עומד

